

PUOLANKA AUHO HAUTALA

Esihistoriallisen asuinpaikan ja pyyntikuopan kaivaus

Esa Suominen 1994

Puolanka Auho Hautala

Esihistoriallisen asuinpaikan ja pyyntikuopan kaivaus 1994

Kunta: Puolanka

Kylä: Auho

Tila: Aurinkoranta 46

Maanomistaja: Esko Kannianen os Kiiskiläntie 14 89200 Puolanka,
puh 986-751437

Kiinteistötunnus: 629-403-0040-0000

Sijainti: Peruskartta 3442 08 AUHO 1970

koordinaatit x = 7209 88

y = 524 66

z = 140 - 142,5

Aikaisemmat tutkimukset: K. Mäkivuoti, inventointi vuonna 1984, numero 28;

Muinaisjäännösluettelon numero: 9

Aikaisemmat löydöt: KM 22474, reikäkivi, kvartssia.

Kertomukseen liittyvät löydöt: KM 28674:1 - 13

Sivut 7 - 9 ovat kertomukseen liittyviä kartoja.

Sivut 10 ja 11 ovat kertomukseen liittyviä kuvatauluja. *puuhvat 26.10.95*

Luettelo kartoista ja valokuvista on kertomuksen lopussa sivuilla 6.

Tiivistelmä

Puolangan Hautalassa, tutkittiin pääasiassa koekuopin kohdetta, jossa on Auhojärven rannasta nousevassa rinteessä kolme tasannetta. Alin oli löydötön, keskimmäisellä oli suuren pyyntikuopan jäännökset. Ylimmältä löytyi asuinpaikan jäännöksiä, muun muassa esineen katkelma, joka lienee peräisin lehdenmuotoisesta liuskekärjestä. Tutkimusten jatkaminen alueella näyttää aiheelliselta.

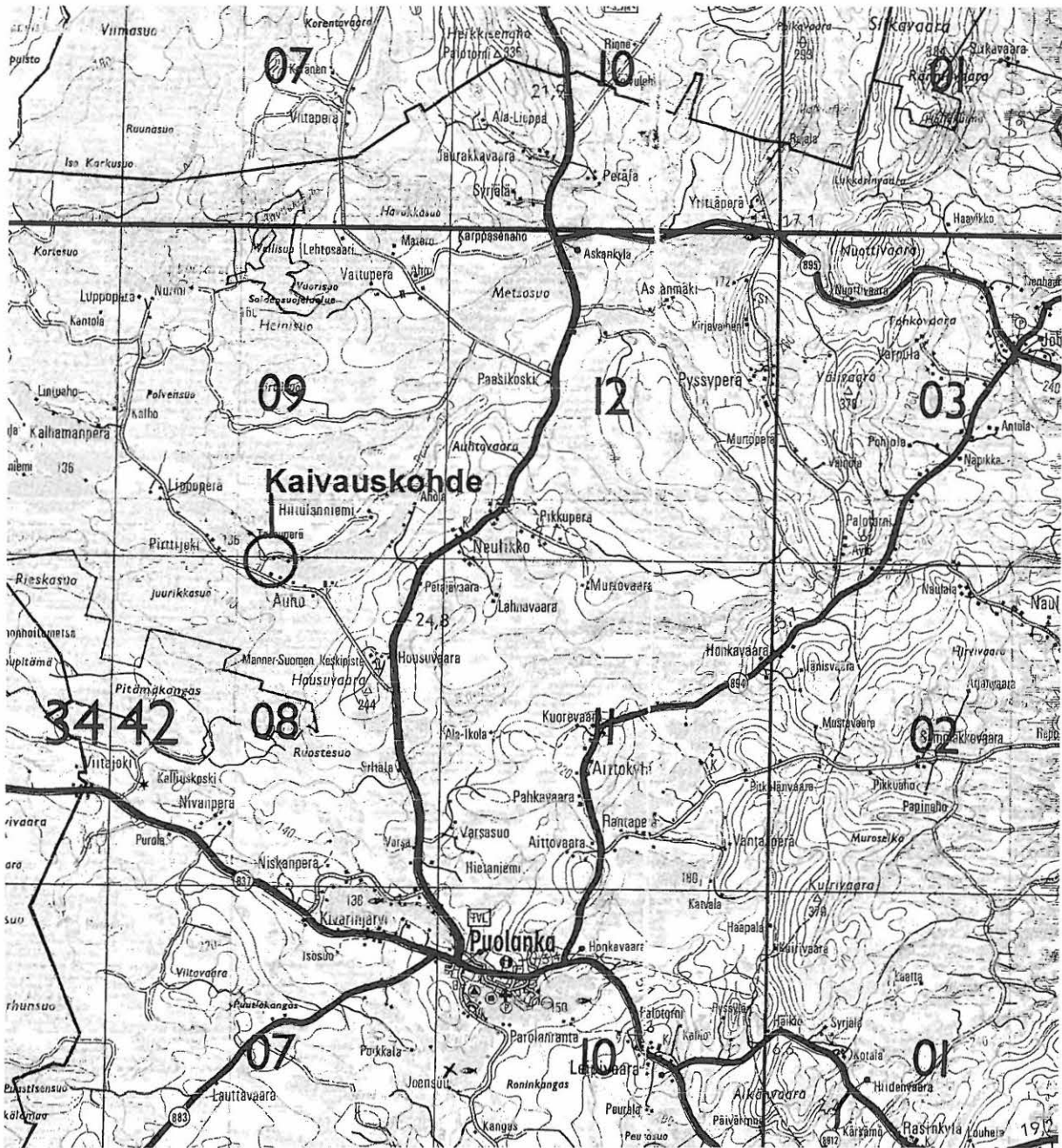
Kaivauskohteen esittely

Puolangalla järjestettiin syksyllä 1994 kunnan ja Kainuun Museon välisenä yhteistyönä arkeologinen kaivaus Lylykylän Hiltulassa (ks. kaivauskertomus). Kun tulokset siellä jäivät olemattomiksi, siirryttiin pariaksi viimeiseksi päiväksi tutkimaan Auhon Hautalaa. Sinne oli suunniteltu kaivausta jo vuonna 1992, mutta silloin kaivaus jäi toteuttamatta työntekijöiden puutteessa. Maastotyöt Hautalassa tehtiin 6. - 8.9.1994.

Ensimmäinen merkki Hautalassa sijaitsevasta asuinpaikasta on alueelta 1950-luvulla löytynyt reikäkivi. Vuoden 1984 inventoinnissa paikalta löytyi joitain kvartsi-iskoksia. Huomattavaa on, että iskokset löytyivät noin 0,1 km päästä rannasta. Lisäksi inventoinnissa havaittiin kaksi 3 - 4 m läpimittaista painaamaa.

Sijainti ja topografia

Hautalan asuinpaikka sijaitsee 15 km Puolangan kirkolta luoteeseen, Auhojärven länsipään luoteisrannalla. Järven eteläpuolitse kulkee Luppoperään vievä tie. Auho-

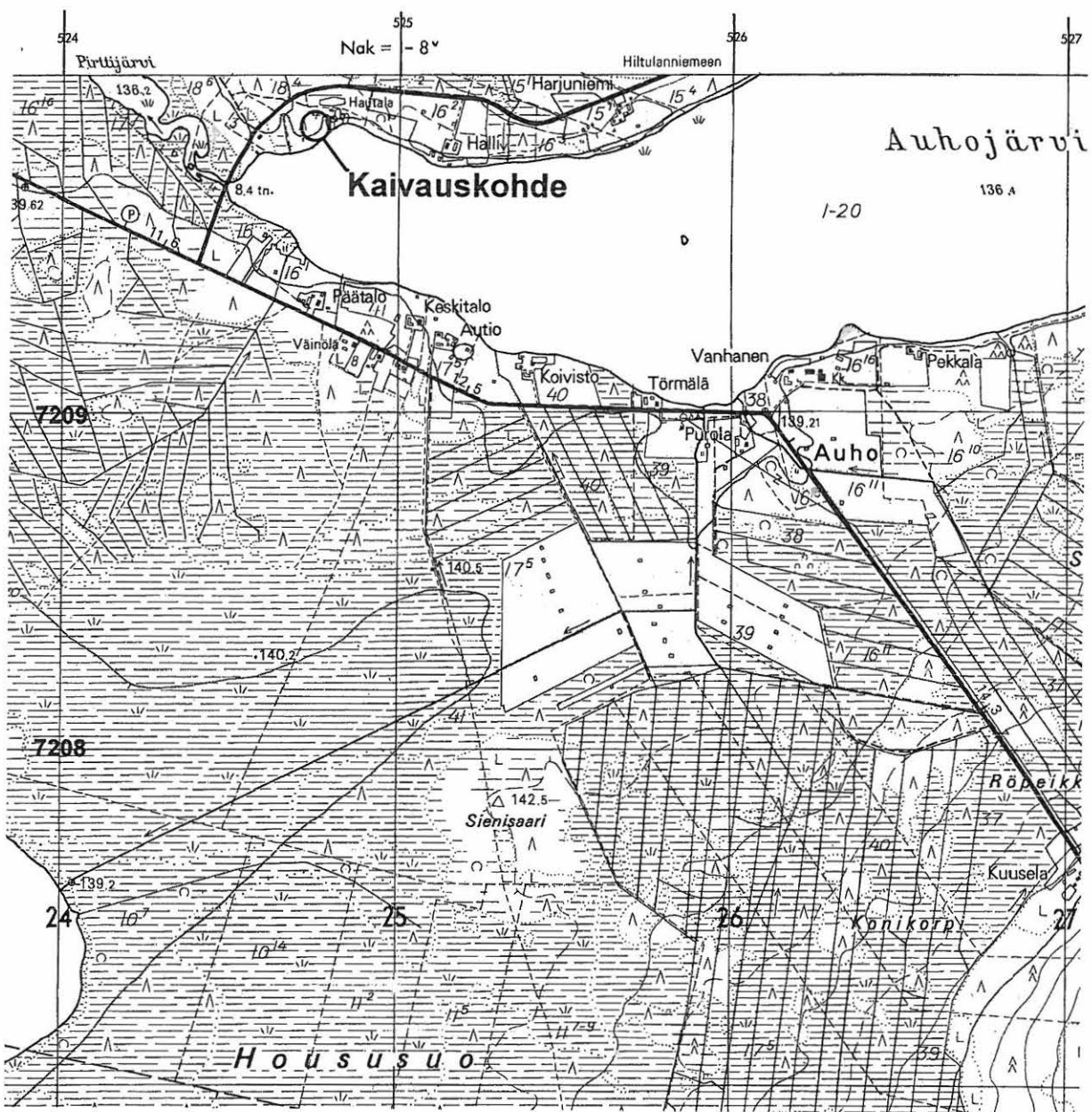

Kopio Suomen tiekartasta nro 13 1:200000, 1984.

järven ja sen länsipuolella olevan Pirttijärven välisen kapean salmen kohdalla tältä Luppoperän tieltä erkanee koilliseen tie, joka kulkee Auhojärven pohjoisrantaan myötäillen itään, Hiltulanniemeen. Puolen kilometrin päässä tienhaarasta on Hiltulanniemeen vievän tien molemmin puolin vanhat, pienehköt sorakuopat ja järveen luoteesta virtaava puro. Heti näiden itäpuolelta lähtee itäkaakkoon pieni metsätie, joka vie Hautalan talon pihaan. Hautala on nykyään vain kesäviettokäytössä. Puron, Hautalaan vievän tien, Hautalan ja rannan väliin jää suunnilleen 0,1 x 0,1 km kokoinen alue, josta muinaisjäännökseen viittaavia merkkejä on havaittu. Alue on aiemmin kuulunut kokonaan metsähallitukselle, mutta nyt siitä on erotettu kaakkoisosa kesämökkintontiksi puolankalaiselle Esko Kanniaiselle vaihtomaana jostain luonnonsuojelualueesta. Koska tontille suunniteltiin kesämökkiä, keskitettiin tutkimukset sen alueelle.

Paikalla on kolme tasannetta. Rannassa on noin 0,5 m korkuinen törmä, jonka takana on ensimmäinen tasanne. Siitä nousee parin metrin korkuinen rinne toiselle tasanteelle. Siitä maa nousee vielä metrin verran rinteeseen päälle, missä alkoi suhteellisen tasainen maa. Tasanteet olivat kesämökkkitontin kohdalla hyvin selvät, länteen mentäessä maa muuttuu muhkuraiseksi, tasanteet levenevät ja muuttuivat vaikeammin erotettaviksi. Kesämökkkitontilla kasvoi suurta mäntyä, muualla tiheähköä mäntytaimikkoo. Aluskasvillisuutena oli rannassa paksua turvetta ja suopursua, rinteeseen päällä oli kuivan kangasmetsän kasvillisuutta. Maaperä oli kivetöntä hiekkaa.

Keskimmäisellä tasanteella oli neljän metrin läpimittainen ja 0,7 m syvyinen kuoppa. Rinteeseen päällä oli suuren tervahaudan pohja. Tervahaudan ympäristöä oli selvästi kaiveltu, ilmeisesti haudan rakentamisen yhteydessä. Kvartsit ovat löytäneet Hautalaan johtavalta tieltä, läheltä Hiltulanniemen tietä.

Kopio peruskartasta 3442 08 AUHO 1:20000, 1970

Kaivaustekniikka

Koska kaivausta varten käytössä oli ainoastaan pari päivää, kohdetta voitiin tutkia vain koekaivauksena. Tarkoituksena oli selvittää, onko kesämökkitontilla asuinpaikkaa ja mikä on keskimmaisella tasanteella oleva painanne. Asuinpaikkaa etsittiin 1 x 1 m kokoisilla koekuopilla siinä määrin, kuin vähäinen aika antoi myöten. Painanteesta päätettiin kaivaa esiin poikkileikkaus kaivamalla sen halki metrin levyinen oja.

Tutkimusta varten alueelle luotiin normaali pohjois - etelä -suuntainen koordinaatisto. Painanteen keskipisteen kautta idästä länteen kulkevalle linjalle annettiin arvo $x = 300$ ja keskipisteen kautta etelästä pohjoiseen kulkevalle linjalle arvo $y = 594$. Kiintopisteenä käytettiin painanteen luoteispuolella olevaa metallista rajapyykkiä numero 31. Kiintopisteen lukema oli 129 ja korkeus meren pinnasta 141,39 m. Korkeus laskettiin Auhojärven eteläpuolella, Vanhasen lähellä Luppoperän tien reunassa olevasta peruskarttaan merkitystä kiintopisteestä.

Painanne

Painanteen poikki kaivettiin metrin levyinen ja kahdeksan metrin pituinen oja 300/590 - 598. Noin 10 cm paksuisen pintaturpeen alta tuli näkyviin harmaa huuhtoutumiskerros miltei koko kuopan alueella. Vain molemmissa päissä turpeen alla oli likaantunutta hiekkaa ja vasta sen alla ohut huuhtoutumiskerros. Mistään päällepäin erottuvasta reunavallista ei kuitenkaan ollut kyse, ja likamaa ei selvästikään ollut peräisin kuopasta.

Huuhtoutumiskerrosta seurasi normaali rikastumiskerros ja sen alla oli ruskeahkoa hiekkaa. Kuopan keskiosissa kaikki kerrokset ulottuivat ympäristöä selvästi syvemmälle, siellä rikastumiskerroksen alla saattoi erottaa myös heikosti likaantunutta hiekkaa. Kuopan keskivaiheilla hiekassa oli myös joitain pienehköjä hiilenpaloja. Kaikkialla oli alinna vaalea pohjahiekka.

Likamaa ja hiilenpalat osittivat, että maata on aikojen kuluessa kaiveltu, mutta vaikka kuopan kohdalla värjäätynyt hiekka ylettyi ympäristöä syvemmälle, oli alkuperäisen kuopan reunojen erottaminen hyvin vaikeaa. Ero ympäristön koskemattomaan pohjahiekkaan oli hyvin pieni ja profiilista reunoja oli paikoin mahdoton hahmottaa. Sen sijaan pohja erottui selvästi nokimaakerroksen ansiosta. Havaintojen tekoa tosin vaikeutti se, että ojan pohjalle alkoi nousta vettä. Kuopan alkuperäinen pohja tuli vastaan 1,7 m syvyydellä painanteen syvimmälä kohdalta ja runsaat 2,4 m painanteen reunoilta laskien. Nokimaata oli myös itäreunalla siten, että kuopan alkuperäisestä muodosta saattoi tehdä arveluja. Nokimaan perusteella kuopan pohja on ollut runsaan metrin läpimittainen ja seinäinämät melko jyrkät, ehkä $60^\circ - 70^\circ$. Tällöin kuopan alkuperäinen läpimitta yläosastaan on ollut kolmisen metriä.

Asuinpaikka

Alueelle kaivettiin yhteensä 17 neliömetrin kokoista koekuoppaa. Peruslinjana käytettiin suunnilleen korkeuskäyriä vastaan kohtisuoraan kulkevaa linjaa $y = 599$. Tälle linjalle kaivettiin 11 kuoppaa 68 m matkalle 4 - 7 m etäisyydelle toisistaan.

Alin kuoppa tehtiin 20 m päähän rannasta. Lisäksi linjan itäpuolella kaivettiin kaksi kuoppaa rannan lähelle, yksi keskimmaiselle tasanteelle ja yksi ylimmälle tasanteelle tervahaudan eteläpuolelle. Ylimmälle tasanteelle tehtiin lisäksi peruslinjan länsipuolelle linjalle $x = 302$ kolme kuoppaa, kauimmainen 17 m päähän peruslinjasta.

Alimmalle ja keskimmaiselle tasanteelle tehdyt koekuopat olivat löydöttömiä, myös hiekka niissä vaikutti täysin puhtaalta. Sen sijaan rinteen päälle ylimmälle tasanteelle tehdyistä koekuopista löytyi asuinpaikan jäänteitä. Peruslinjan $y = 599$ kahdesta ylimmästä kuopasta 328/599 ja 336/599 ja niiden länsipuolella olleesta kuopasta 330/594 löytyi kvartssia, palanutta luuta sekä liuskekeihäänkärjen ja jonkun muun kivilajiesineen katkelma. Löytöjä tuli heti turpeen alta noin 20 sentin syvyyteen. Kuopissa oli selviä likamaaläikkiä, joihin löydöt keskittyivät.

Asuinpaikan jäännöksiä sisältäneet kuopat sijaitsivat alle kymmenen metrin päässä toisistaan. Aiemmin saadut löydöt ovat kuitenkin nyt tutkitun kohdan länsipuolelta, joten asuinpaikkaa lienee alueella laajemmallakin. Mainittakoon, että rajapyykistä 31 länsiluoteeseen 28 metriä on mäntytaimikossa seitsemän metrin läpimittainen ja 0,4 metrin syvyinen painanne. Löytöjä sisältäneiden kuoppien itäpuolella, tervahaudan ympäristössä maata oli kaiveltu, joten siellä mahdollinen asuinpaikka lienee osittain tuhoutunut. Tervahaudan itäpuolella alkaa Hautalan piha, jossa ei havaittu mitään asuinpaikkaan viittaavaa.

Kaivaustulosten ja aiempien löytöjen perusteella näyttää siltä, asuinpaikka rajoittuu rinteen yläosassa. On kuitenkin huomattava, että vaikka lähelle rantaa tehdyistä koekuopista puuttuivat kaikki merkit asuinpaikasta, löytyi rantavedestä sekä kaivauspaikan edestä kvartsi-iskoksia ja -esineitä. Vaikka kaivauslöydöt rajoittuvat pienelle alueelle, viittaavat muut löydöt siihen, että asuinpaikkaa on Hautalassa laajemmaltikin.

Kajaanissa 23.1.1995

Esa Suominen

Kaivaukseen liittyvät kartat

Yleiskartta	1:500	A3	s. 7
Pintavaaituslukemat ruuduista 300/588 -596	1:100	A4	s. 8
Profiilikartta 300/590 - 598	1:25	A3	s. 9

Kertomukseen liittyvät valokuvat.

Kainuun Museon luettelonumeroita. Kaikki kuvat Esa Suominen 1994.

- 4497:1 Kuopan poikki kaivetusta ojasta 300/590 - 598 on poistettu pintaturve. E.
2 Yleiskuva tutkimusalueesta ylimmältä tasanteelta. NE.
3 Kuopan profiili. N
4 Kuopan profiili. NW
5 Kuopan profiili. NE
6 Yleiskuva tutkimusalueesta keskimmaiselta tasantelta., keskellä kuoppa, josta on poistettu pintaturve. NE.

Väridiat:

- 4497:7 Yleiskuva tutkimusalueesta ylimmältä tasanteelta. NE.
8 Kuopan poikki kaivetusta ojasta 300/590 - 598 on poistettu pintaturve. E.
9 Kuopan profiili. N
10 Kuopan profiili. NE

PUOLANKA HAUTALA

ESA SUOMINEN 1994

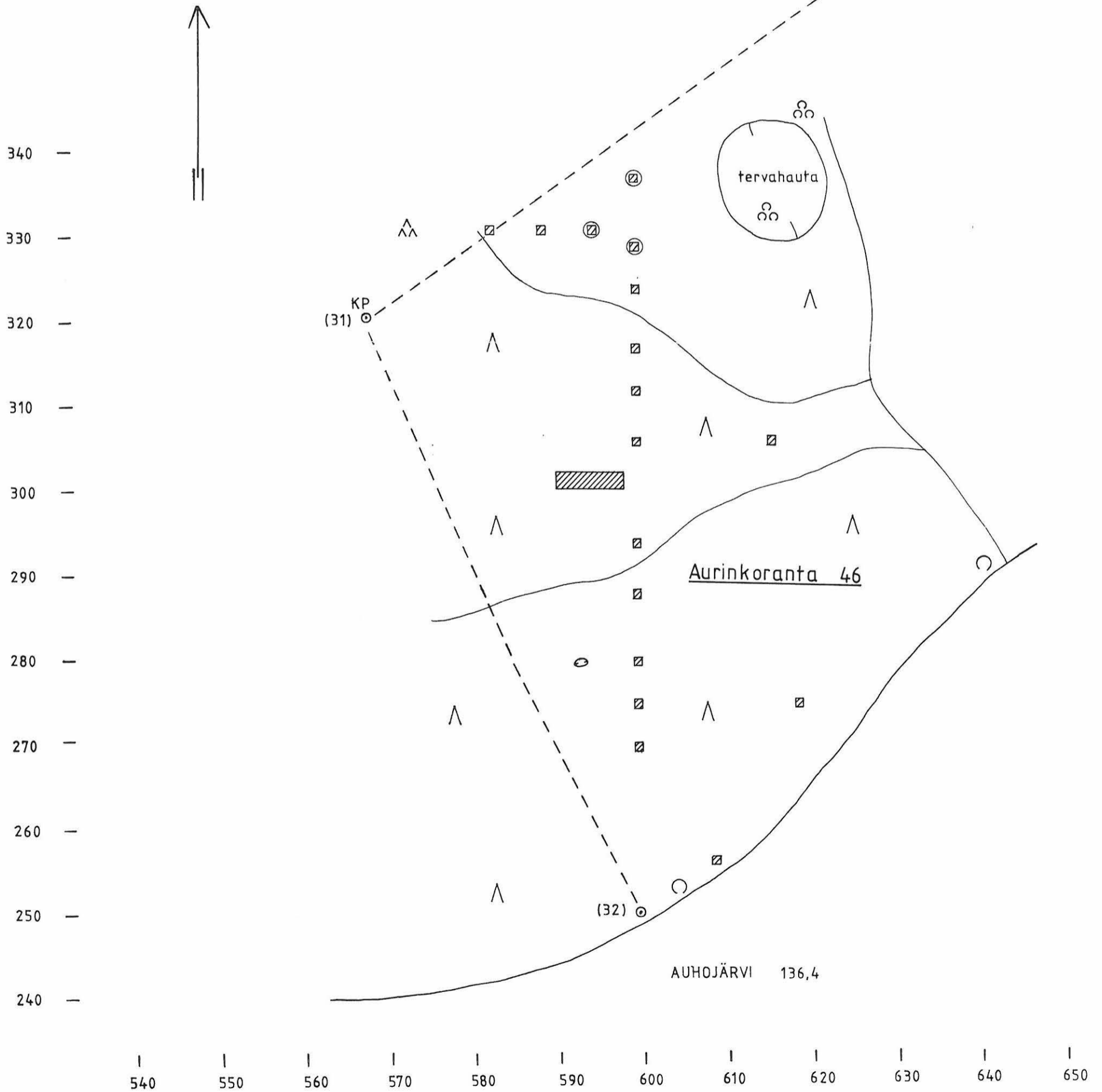
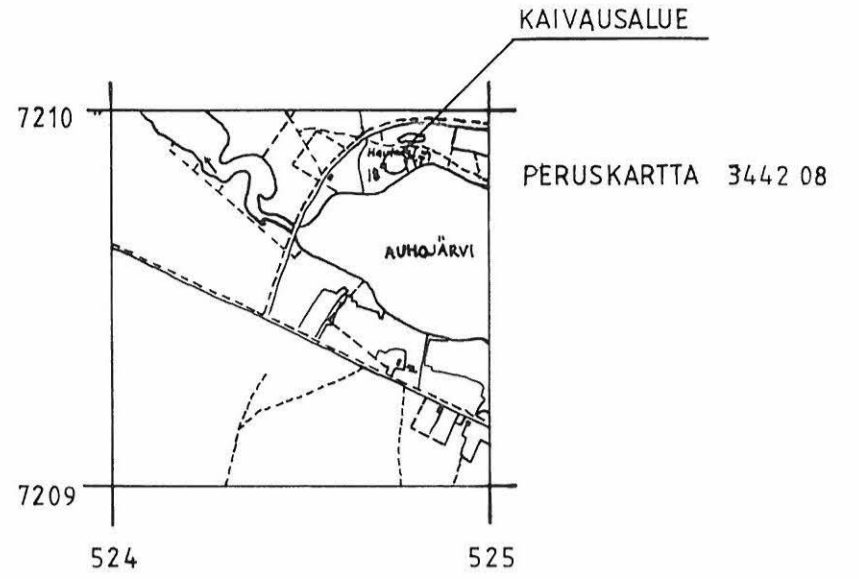
YLEISKARTTA

MK 1:500

KP 129=141,39 M MPY

Piirt. Leena Manninen

- KAIVETTU ALUE
- TILANRAJA
- RAJAPYYKI
- TERASSIN REUNA
- KOEKUOPPA, JOSTA LÖYTÖJÄ

PUOLANKA HAUTALA

ESA SUOMINEN 1994

RUUDUT 300/588-596

PINTALUKEMAT

MK 1:100

KP 143=141,39 M MPY

PIIRT. LEENA MANNINEN

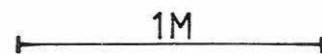
	$\frac{1}{1165}$	166	$\frac{1}{1170}$	175	$\frac{1}{1187}$	193	$\frac{1}{1197}$	193	$\frac{1}{1182}$	182	$\frac{1}{1151}$
300	167	160	166	173	193	217	223	224	184	183	176
	$\frac{1166}{1}$	176	$\frac{1172}{1}$	176	$\frac{1192}{1}$	213	$\frac{1234}{1}$	211	$\frac{1186}{1}$	178	$\frac{1741}{1}$
	588	590	592	594	596						

PUOLANKA HAUTALA

ESA SUOMINEN 1994

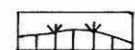
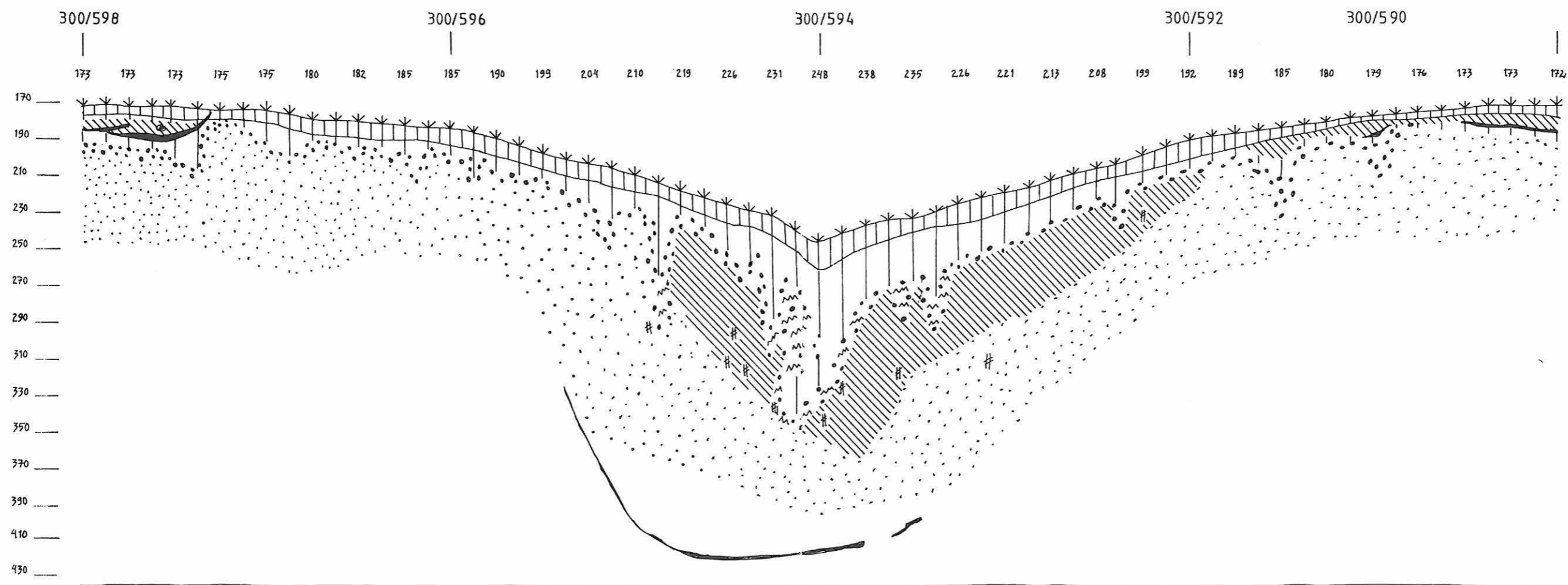
ETELÄPROFIILI 300/590-596

MK 1:25

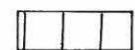

KP 129=141,39 M MPY

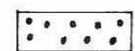
PIIRT. LEENA MANNINEN

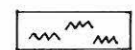
TURVE

HUUHTOUTUNUT MAA

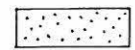
RIKASTUMISKERROS

RUOSTEMAA

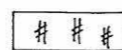
LIKAMAA

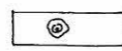
RUSKEA HIEKKA

NOKIMAA

HIILI

JUURI

PUHDAS HIEKKA